

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

• Нам улуухун хаһыата • 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

2001 с.
Тохсунньу
6
күнэ
субюота
№2 (8845)

БЭҔЭҺЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

(Улуус баһылыгын муньбаһыттан бэлэтээһинэр)

Тохсунньу 3 күнүгэр буолбут планеркага баһаарынай сулууспа «бырааһыннык күннэригэр туох да быһылаан тахсыбата, барыта этэнгэ ааста, Орохоостуба бырааһынныгын кэнниттэн профилактической үлэлэр салдыахтара» диир иһитиннэрдэ. Сыл түмүгүнэн баһаартан тахсыбыт хоромну улахан.

МУ НУ ЖКХ «биир-икки сиргэ утчка таһыста» диир иһитиннэрдэ. ЖКХ тэрилтэтэ реструктуризация ытыаары бэлэмнээ сылдыар. Бырааһыннык көмүгэр быһылаан тахсыбатах, итинэн хааччыыны быстыбатах.

Нам селотун дьаһалтатын үлэһиттэрэ тэрилтэлэри бэрэбиэркэлээбиттэр. Былааннаммыт мероприятиелар бары этэнгэ ааспыттар. Арай тохсунньу 1, 2 күннэри түүн М.К. Аммосов болуоссытыгар туруоруллубут хаар оҥоһуктары алдыаппыттар, икки эрэ оҥоһук хаалбыт.

Социальной харалта управлениета сыл түмүгүнэн кредиторской иэһэ суох тахсыспыт. Инбэлиит уонна кыаммат дьэ кэргэттэр оҥолоругар утренниктар буолбуттар.

Тохсунньуга сылы түмүктээһин, отчуоттар буолуохтаахтар. Улуус уонна нэһиликтэр баһылыктарын отчуоттара былаанналар. Урут нэһиликтэр баһылыктарын отчуоттарыгар дьаһалтаттан биир-икки бэрэстэбиитэл тийэр эбит буоллаһына, аны хастыгы да бэрэстэбиитэл сылдыара былаанналар. Планеркага нэһилик баһылыгын тчутотун улуус баһылыгын отчуотун иннинэ ыгытаахха диир этии кирирдэ.

Нам — Таатта улуустарын дордоһууларын туһунан доуга-барга олоһуран кытыллыахтаах мероприятияелар былааннара көрүллүөхтээх.

В.РЫКУНОВА

2001 сылга

«Мин Саха сирэ XXI үйэбэ»

девинэн үтө дьыалалар бүтүн республикатаабы хамсааһыннарын салбаан ытар туһунан САХА РЕСПУБЛИКАТЫН ПРЕЗИДЕНИН БИРААҔА

«2000 сылга - икки тыһыынча үтө дьыаланы» бүтүн республикатаабы хамсааһын кизгик тэнидэ уонна республика нэһилиэнньэтин өйбүлүн ылар. Нэһиликтэр, улуустар уонна куорат дьаһалтала уонна общественностара кэлэр сылга үтө дьыалалар хамсааһыннарын салгыр туһунан инициативаны көтөҕөллөр уонна сага тыһыынча сыл бастагы сылын хас биридди дьэ кэргэн, нэһилик уонна куорат олохторун тупсарыыга туһуламмыт чопчу үлэнэн-хамнаһынан бэлэтиргэ ыгыраллар.

Утө дьыалалар эстафеталара сага сылга, сага үйэбэ чиэстээхтик туттарыллыахтаах. Утө, патриотической дьыалалары дьонуннаахтык салбаан ытыы уонна үкэтин иһин 2001 сылга чиэспит дьыалатынан буолуохтаах.

Нэһилиэнньэ общественной көүлээһиннэрин бары өтгүнэн өйүүр уонна бэлэтиэммит былааннары олоххо киллэрэр сыалтан уурабын:

1. Ытыллар бүтүн республикатаабы хамсааһыны 2001 сылга «Мин Саха сирэ XXI үйэбэ» девинэн салбаан ытарга.

2. Республика улуустарын уонна куораттарын дьаһалталаары баһылыктарыгар 2001 сыл олунньу 1 күнүгэр диэри болдооххо миэстэлэргэ маньыктары тэрийлэллэригэр соруудахтыырга:

- «2000 сылга - икки тыһыынча үтө дьыаланы» бүтүн республикатаабы хамсааһын бэлэтиэммит чопчу үлэлэрин толоруу түмүктэрин таһаарыны;

- бүтүн республикатаабы хамсааһын чэрчитин иһинэн общественной инициативалары үөрэтиини, түмүүнү, тарҕатыыны уонна пропагандалааны.

3. Саха Республикатын Правительства (В.М.Власов) 2001 сыл олунньу 15 күнүгэр диэри болдооххо «Мин Саха сирэ XXI үйэбэ» норуот хамсааһынын иһинэн 2001 сылга бэлэтиэммит үлэлэр былааннарын олоххо киллэригэ нэһилиэнньэ уонна ситириллээх былаас органныра хардарыта бииргэ үлэлэһилэрин механизмын ырытан оҥоруугар.

4. Бу ытыах туолуутун хонтуруоллааһыны Саха Республикатын Президенин уонна Правительствотын Дьаһалтатыгар (И.С.Сивцев) суктэргэ.

Саха Республикатын Президентэ М.НИКОЛАЕВ 2000 сыл ахсынны 28 күнэ, Дьоккуускай к.

«2000 сылга—2000 үтө дьыаланы» республикатаабы хамсааһын соруудахтарын олоххо киллэригэ актыбынай кытылытын иһин Түбэ нэһиликэ Саха Республикатын Правительствотын дипломунан наһараадаланан уонна 150 тыһ. солк. харчынан бириэмийэлэннэ. Онтон нэһилик баһылыга Розалия Егоровна Лукина 2000 дьыалага

киллэрбит үрдүк кылаатын иһин үрүг көмүс өйдөбүннүк бэлэниэн (мэтээлинэн) бэлэтиэнэ. Розалия Егоровна уонна Түбэ нэһиликэ бары олохтоохторун бу үрдүк сыанабылларынан, наһараадаларынан улуус дьаһалтата истинник эбэрдэлиир.

Бэйэ информ.

Туоһулуур сыыппара

ОЛОХПУТ «ТУПСАР», ХАМНАС ХАМНААБАТ
РФ экономикатын министрэ Герман Греф этэринэн, 2000 сылга ис валовой бородоукта үүнүүтэ былааннаммыт 5 бырыһыан оннугар 7,6 бырыһыанга тэнгизин сөп. Бу ханык да эрэмьини аһары барар, онон балаһыаньна лаппа үчүгэй диир сыаналаабыт. Кини этэринэн, ааспыт сылга нэһилиэнньэ дьигизэх дохуоттара 9,6 бырыһыан, оттон дьигизэх хамнас 20 бырыһыан үрдээбиттэр. Ол эрэри дойду 1997 сыллаах таһымы ситэ ылар, ити кэмтэн 77 бырыһыаны өлөр.

Хамнаска иэс ааспыт сылга 5,9 миллиард солкуобайга тийэ аччата, үлэтэ суох буолуу 12,2 бырыһыантан 10,3 тийэ аһыаата. Инфляция 20,2 бырыһыанга тэнгизтэ. Быһаччы инвестициялар 3 млрд. 154 мөл. долларга, оттон уопсай инвестициялар 11,5-12 млрд солк тийдилэр.

Министр Греф сыыппаралара көрүүххэ олус үчүгэйдэр. Ол да буоллар олохпут таһыма лаппа үрдэтэ, «жизь стало лучше, жись стало веселее» диир санаахытытын сөп дуо? Холобура, таджиктартан (ыйдаабы хамнастара 10 долларга тэнгизтэр—280 солк.), украинцтартан—38 доллар (1064 солк.) россиянар аһыс, икки төгүл улахан хамнастаахтар—81 доллар (2268 солк.). Оттон эстонцтартан—300 доллар (8400 солк.), поляктартан—463

доллар (12964 солк.) түөрт-бизс бүк кыра хамнастаахтытын хайдах сыаналыахха сөбүй? Биһиэхэ холоотооххо Словения гражданныра сытыһа байбыт дьонунан буолаллар. Ол курдук ыйга ортогунан 869 доллар (24 тыһ. 332 солк.) хамнаһы аахсаллар. Биллэрин курдук, АХШ-ка үлэтэ суох киһи ыйдаабы пособиета 300 долларга, биитэр эстонец орто ыйдаабы хамнаһыгар тэнгизтэр. Манна министр Греф туох диир сыанабыл биэриэрий?

В.КАСЬЯНОВ

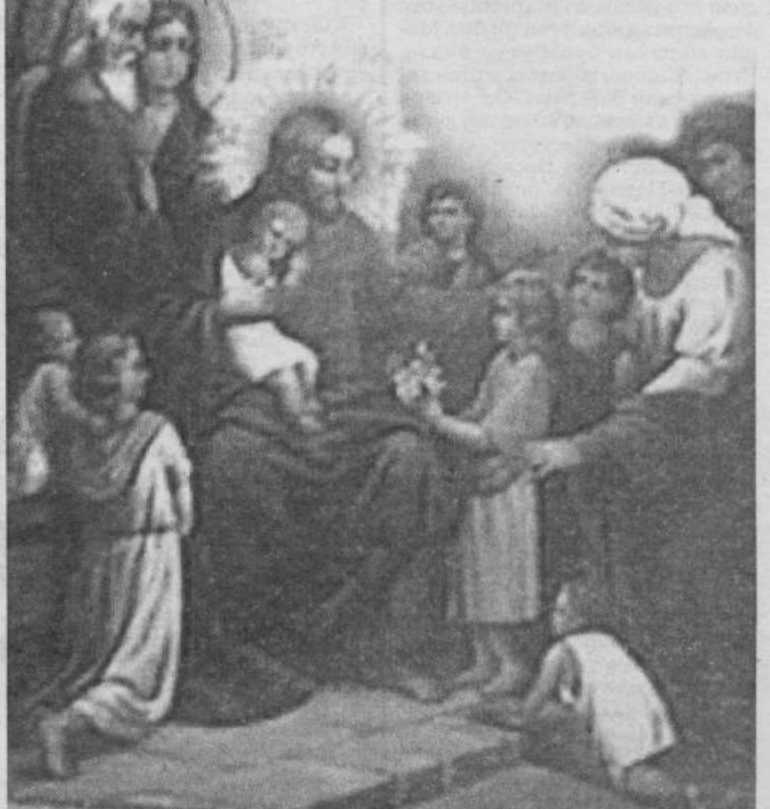
САГА ДЬЫЛГА АРАЙ СЫАНА ЭБИЛЛЭР

Сага сыл, үйэ, тыһыынча сыл сагаланыларыгар, 2000 сылаахсынны 31 күнүттэн «Саханефтегазбыт» ОАО уматыкка сыананы үрдэттэ. Ол курдук, Намнаабы автотранспортнай ити күнтэн ыла нэһилиэнньэбэ уонна хозрасчетнай тэрилтэлэргэ А-76 мааркалаах бензини 1 литрэтин тыа сириг сыанатынан 8 солк. 70 харчыга, А-93 мааркалаабы 9 солк. 10 харчыга, дизельнэй уматыгы 9 солк. 70 харчыга атылыыр буолла. Онтон куораттарга ити сыана өссө үрдүк.

РФ Правительствота Россия олохтоохторугар сага үйэбэ дьонуннаах бэлэти оҥордо.

В.СЫРОМЯТНИКОВ

ИИСУС ХРИСТОС ХАЙДАХ ТӨРӨӨБҮТЭЙ

Киһи аймаһы аһыһыттан-харатан уонна дьону аллараа дойдуга букатыннаах өлөр өлүүтүн быһаары, Айыы Тойон Тагара бу атааннаах-мөгүөннээх, аһыһыга-харага тимирбит, кэдрги кэмэлдди баһылаабыт сиригэр-дойдугар Бэйэтин Уолун Иисус Христуу ыһыпта. Киһи төрөөбүттэн ыла сиргэ сага эра садаламмыта. Бөл биһиги сылы Иисус Христос төрөөбүттэн садалаан аһабыт.

Иисус Христос төрөөбүтүн туһунан дижитилээх кэспээн баар. Санаан көрүн, аан дойду Айааччытын Уола сүөһү турар хотонугар төрөөбүтэ. Онтон ол дойду ыраахтааһыта Кинини өлөрөргө соруммута.

Чэ, ол эрэри, бастакыттан, саас-сааһынан кэспээххэ. Арай Израиль хоту өттүгэр баар Назарет куоракка Мария диир бэрт көрсө, сэмэй кыыс баара. Бу ыраас сүрэхтээх кыыс Тагараны олус итэрийэрэ. Биридэ киниэхэ Айыы Тойонтон

Гавриил Аанһал кэлэн эппит: - Үөр-көт, үтө аналлаах, Айыы Тойон Эйигин кытта! Эи дьахталартан эрэ алгыстаахтара буоллун. Мария Кинини көрөн олус сөһуйбүт. Онуоха аанһал:

— Куттаньма, Мария, Эи Тагара үтө алгыһыны ылыны. Эийэхэ искэр оҥо үөскүөбэ, Уол Оҥону төрөтүөбүн, Киниэхэ Иисус диир ааты биэриэн. Киһи улуутуйуо уонна Урдүк Тагара Уола диир аатырыага.

Айыы Тойон Киниэхэ Аҕатын Давид бөрөстүөлүн биэриэбэ. Киһи Иаков дьийэтигэр үйэлэр тухары баһылыктыа уонна Киһи Баһылыктааһына бүтэр уһуга суох буолуога, - дьэбит.

Мария оччоҕо кэргэн тахса илигэ эрэри, Иосиф диир үтө санаалаах, Тагарага итэрийэр киһилиин холбоһуох буолан илии охсуһан баран сылдьар эбит. Ол иһин кыыс аанһалтан ыйыһыт:

Бүтүүтүн 2 стр. көр

«САГА ДЬЫЛЫНАН, УЛУУС ЫЧЧАТА!»

Ахсынны 30 күнүгэр улуус ыччатын Сага Дьыллаабы шоу-та буолан ааста. «Сардаҕа» кинотеатрга сүүсчэкэ киһи муһунна. Үөрүүлээх быһыыга-майгыга бэрт үчүгэй кэнсиэри көрдүбүт. Ньургун Жирков, Дмитрий Протопопов, Иван Новиков, Анжелика Замятина, Александр Сивцев, Дмитрий Ядрихинский, Аня уонна Дуя дуэттара нарын ырыа биэчэрин бэлэктээтилэр. КВН хамаандата бэрт үчүгэйдик кытынна. Уолаттарбыт көрүнүрү баһылаан эрэллэриттэн киһи үөрэр эрэ. Кинилэр эппит тылларынан бэрт аһыһы суруйуум: «Балет - это опера для глухих», «Концерт не для нас, а для флейты с оркестром». Улууска сага биллэн эрэр «Free movetent bobu» бөлөх брейк-данс үгкүүнү толорон дьон биһирэбилин ылла. Оттон дьэ долгутуулаах кэммит кэллэ. Чаччы даһаны крутой Тымны Ороньор уонна Хаарчаана икки джибинэн аттанан кэллилэр. Маскарадка Снеговик бастаата, киниэхэ кыһыл көмүс ытарга туттарылынна.

Салгыы ыччат Сага Дьыллаабы лотереята оонньонно. Лототронтан хас билиэт корешога таһыстаһын аайы саалага мустубут эдэр дьон бэйэлэрин билиэттерин нүөмэрдэрин көрүнэллэр, сорохтор муҕ саатар видеокассета сүүйбүт киһи диир баһалара баһаам. Сорохтор үстүү сүүйүүлээх билиэттэри атылласпыттар, оттон сорохтор сүүрбэччэлиини да атыллаһан баран ытыс соттон хааллылар. Оонньуу диир оонньуу. Манна барыта чизинийдик оонньонно дьэхпин баһарабын. Сүүйүүлээхтэргэ эбэрдэ!

Сага Дьыллыыр шоу-бут түүн үөһүгэр диэри ньиргиздээх үгкүүнэн-битиинэн түмүктэннэ. Улууска ыччат күүһүнэн маньык дьонун мероприятие аан маннай ытытылына. Тэрийээччилэр эрдэттэн таримиттэрин түмүгэр саалабыт бэрт астыктык уларыйбыт.

Онон, тэрийээччилэргэ барҕа махтал буолуохтун!

К.ЧЕРЕПАНОВ

ТОХСУНЬУГА - ТУОХ, ХАҔАН?

Тохсунньу 6 күнэ - улуус баһылыгын Ороһуостубатаабы дьуолката

Тохсунньу 10 күнэ - попечительской советтар муньбаһара

Тохсунньу 12 күнэ - Нам с. начальной кылаастарыгар театриализованнай музейнай представление

Тохсунньу 12 күнэ - «Оҕр сирмайгы уонна гражданын быһыытынан сыйдарыгар оскуола оруола» улуустаабы конференция

Тохсунньу 13 күнэ - «XX үйэ бастыҥ ырыалара»

Тохсунньу 14 күнэ - «Мама, папа и я - спортивная семья» - эдэр ыаллар конкурстара

Тохсунньу 17 күнэ - «Знание» общество лектордарын семинардара

Тохсунньу 17 күнэ - улуус Муньбаһын сессията

Тохсунньу 19 күнэ - оҥо саас уонна оҥо спордун сылын түмүктээһин үөрүүлээх түгэнэ

Тохсунньу 19 күнэ - улуус дьаһалтатын коллегията

Тохсунньу 25 күнэ - норуот мастара А.Зверева үлэлэрин персональной быыстапката

Тохсунньу 27-28 күннэрэ - И.Зырянов кэриэһигэр көңүл тустууга аһаҕас турнир

Тохсунньу 27-28 күннэрэ - Ыччат соһуун көһө сылдьар кубогар волейболга улуустаабы турнир.

ИИСУС ХРИСТОС ХАЙДАХ ТӨРӨӨБҮТЭЙ

Иннин 1 стр. көр

— Хайдах оннук буолуоҕай, Мин эргэ бара иликпин эбээт.

Аанһал Киинэхэ хардарбыт: — Эийэхэ Айыы Тыһын түһөн, Тангара Күүһэ сайан ааһыаҕа, онон эн төрөтөр сибэтиэй оҕон Тангара Уолунан ааттаннаҕа.

— Мин Айыы Тойон кулутабын эбээт. Эн эпиккинэн буоллун, — дииэн хоруйдаабыт Мария. Оноуоха дьэ Аанһал киниттэн тэйбит. Мария ыарахан буолбутун билэн, Иосиф Киинини көргөн ылартан акаастаныан баарбыт. Ол эрэри Тангара аанһала кини түүлүгэр киирэн эппит:

— Давид уола Иосиф! Бэйэн ойоххун Марианы ылартан куттаньма. Кини Айыы Тыһынан оһорстоох эбээт. Уол Оҕо төрүүбү, Киинэхэ Иисус дииэн ааты биэриэн, тоҕо диэтэххэ Кини Бэйэтин дьонун ыар аһыһыларын быһыһаҕа.

Мария ыарахан сылдьан Иосифтын ыраах айаһыга турарга күһэллбиттэрэ, тоҕо диэтэххэ, Рим ыраахтааҕыта Август нэһилиэнньэ биэрэһин ытарга дьаһайбыта. Хас биридди кини төрүт-уус куоратыгар барыахтааҕа. Иосифтаах Мария Давид ыраахтааҕы сыдыаннара өгилэр. Давид Иисус төрүүн тыһыныча сыл иннигэр Израиль ыраахтааҕыта этэ.

Онон Иосифтаах Мария Вифлеем дииэн өбүгэлэрин Давид куоратыгар айаннаабыттара. Назареттан Вифлеемгэ диэри 200-тэн тахса км эбит. Оччотооҕуга поезд да, массыына да суох буолан, итинник ыраахха урут хас да күн айаһынан тийэһэллэр. Назарет Галилея дииэн ааттаах, Израиль хоту өттүгэр баар сиргэ, оттон Вифлеем — соһуруу Иудея бааллара. Галилеятан Иудея кинилэр Самарияны туораан барыахтаахтара. Оттон Самария уонна Иудея элбэх хайалардаах дойдунан өтүлэр.

Иосифтаах Мария Вифлеемгэ кэлбиттэригэр түһэр дьыра миэстэ көстүбэтэх. Мария буоллаҕына оҕолор көмэ кэлбит. «Кини Бэйэтин Уолун төрөппүт, өрбөххө суулаабыт уонна... Киини күкүүргэ сытыарбыт». Дииэн Утүө Сурахха суруллар. Ол аата кинилэр сүөһү хотонугар хоммуттар. Былыргы үһүһүн этэринэн, ол хотон хайа хаспаар оһоһуллубут эбит. Ол дойдунан маньыһыттар аныаха диэри хайа хаспаарыгар барааннарын хорһотор үгэстээхтэр.

Оччолорго Вифлеем куорат тутатын барытын сүөһү мачиһиһа оһостолорун. Иисус төрөтүүн түүн сорох маньыһыттар сүөһүлэрин көрөн утуйбакка хоммуттара. Эмискэ кинилэр иннилэригэр Айыы Тойон Аанһала илэ кестөн кэлбит. Тангара килбиһинээх сырдыга сыдыайбыт. Маньыһыттар уолуйан хаалбыттара. Аанһал оноуоха кинилэргэ эппит:

— Куттаныман, бу мин бар дьонго кэлиэхтээх улуу үөрүүнү эһиэхэ эрдэттэн биллэрэбин; бүгүн Давид куоратыгар Быһааччы төрөтө. Кини Христос Айыы Тойон дииэн. Ол бэлиэтэ бу баар: эһиги күкүүргэ сытар, өрбөххө сууламмыт Кыһыл Оҕо булуоххут.

Онон эмискэ Аанһалы кытта бииргэ үөһэ үтүмэн ахсааннаах халлаан сарытэ Тангараны бу курдук айкалыһыра кестөн кэлбит.

Аанһаллар кинилэртэн халлаанга өрө көһүттэрин кэниэ, маньыһыттар: Вифлеемгэ барыаһын, онно туох буолбутун, Айыы Тойон биһиэхэ ити тугу биллэрбитин көрүбүгүн, дэспиттэр. Ол кэниэ бөрт тизэтинэн Марианы, Иосифы, күкүүргэ сытар Кыһыл Оҕону булбуттар. Кинилэри көрсөн баран, бу Кыһыл Оҕо туһунан кинилэргэ туох этиллибитин кэпсээбиттэр. Истибит эрэ барыта маньыһыттар кэпсээнэрин ис хоһоонун сөхпүт. Мария буоллаҕына бу тыллары барытын сүрүөр кистээн истит. Маньыһыттар, кинилэргэ этиллибитин курдук барыта илэ-чаччы туолбутун көрбүттэригэр уонна истибиттэригэр, Тангараны айкалыһы-айхаллы, төттөрү барбыттара.

ЛУКА.
Иисус Христос туһунан
Утүө Сурахыттан
(Евангелиеттан) ылыһына

«Чөл олөх» рубрикаҕа «Санаабытын атастаһаһын» дииэн Үөдэйтэн Неустроева ыстатыйата уонна алтынныга «Ханан да хатыламматын» дииэн ааҕааччы дууһатын таарыйар арыгылааһыны утарар ис хоһоонноох ыстатыйалар бэчээттэммиттэрэ. Оно да суох билэрбитинэн көрөрбүтүнэн улууспут үрдүнэн кинини дыксиннээр, арыгы сабыдыалыттан тахсар араас түбэлтэлэр элбэхтэр.

Көнники кэмгэ иһээһин-аһаһын аһара элбээтэ, ону тэҥэ итирик сылдьан буруйу оноруу, өлүү-сүтүү тэҥнэ улаатта. Итинтэн сылтаан «хайдах-хайдах буолабыт?» дииэн инникибиттэн дыксиниэх санаа киирэр.

Оскуолабыт иһинэн ылар эбит буоллахха, чөл олөх программатынан оҕолору өйдөтөр үлэ ытыһыллар. Дьыэ көргөттэри кытта эмиэ кыахпыт баарынан үлэлэһэбит. Кини дыксинэрэ баар, оҕолорго төрөппүттэр бэйэлэрэ арыгыны «үөрүүлээх түгэннэргэ» кутан биэрэллэр, оҕолор тэҥнэ иһиллэлэр эбит.

ЧӨЛ ОЛОХ КЫРА СИЭРТИБЭ БУОЛБАТАХ ДУО?

«Вино губит телесное здоровье людей, губит умственные силы, способность, губит благосостояние семей и, что всего ужаснее, губит души людей и их потомство... Наш разум и наша совесть самым настоятельным образом требуют от нас того, чтобы мы перестали пить вино и угощать им».
Л. Н. Толстой

Инньэ дииэн үөрэнээччилэрбит анкеталарга суруйаллар. Оҕолору кытта өйдөтөр үлэни ытарга, ол иһигэр арыгы иһэн түбөспүт уолаттары кытта анаан үлэһэ «Чөбдигири» общество салайааччыта Алексеев Гаврил Георгиевич санаатын ууран үлэһэптэ махталлаах.

Убаастабыллаах «Энсиэли» хаһыат ааҕааччыларыгар, төрөппүттэргэ, эдэр дьонго туһаайан арыгыттан эмтиир, арыгылааһыны улахан национальнай проблема курдук көрөн бар дьону өйдөтөр эмчит идэлээх ытыктыр дьоннорбут чөл ологу туһунан туһунан санааларын, сүбэлэрин билсириннэриэхпитин баҕарабыт.

Готовцева Мария ИННОКЕНТЬЕВНА, бары билэргит курдук, чааһынай эмтээһининэн дьарыктанар врач-терапевт, бары ытыктыр киһибит. Арыгыттан эмтээһини 1991 сылтан практикалыыр, 1999 сылга Шичко ньыматынан «Курс избавления от алкогольной, табачной и наркотической зависимости» дииэн үөрэххэ дьарыктамыта.

Психолог, биологической наука кандидата Г. А. Шичко этэринэн алкоголизм дииэн ыарыы буолбатах, эрдэттэн сыһа программаланын.

Биһиги, Россия общества, аан дойдуга «күүскэ иһэр общество» быһыытынан биллэбит. 1997 сыллааҕы статистиканан биэр дууһаҕа 12-14 литр ыраас этанол (спирт) тиксибит. Арыгыга сыһанынан, Шичко этэринэн, обществоны 4 араҕа арааһа сөп. Бастаһынан, «алкоголиктар», кинилэр 5-7 %-ны ылааллар. Ити буор иһээччилэр уонна айсберг чыпчаалыны өтө кестэ сылдьар обществобит кыбыстыылаах араҕата. Онон уу анныгар сылдьар халын араҕа — «пьяницы» (арыгыһыттар) нэдиэлэ аайы кэриэтэ иһэллэр, хастыы да күн «аһыһылар», тэмтэрийэ-тэмтэрийэ син сылдьахтыыллар. Үһүс араҕа — «ритуальщики», манна дьахталлар үксүлэрэ, бырааһынныктарга, үбүлүүйдэргэ «культурнайдык» иһээччи дьон киирэллэр. Төрдүс араҕа — «запрограммированные», манна оҕолор киирэллэр, кинилэртэн кэнээскитин ааттаммыт үс араҕаны толорон биэрэр дьон тахсаллар. Арыгыга программирование олөх кыра саастан саҕаланар эбит. Ово көрбүтэ-истибиэтэ барыта подосзнатиетыгар

ууруллан, ылыны (убеждение) буолан өйүгэр хаалан хаалар эбит: «арыгы наадалаах», «бырааһынныкка иһиллэхтээх». Ардыгар төрөппүттэр: «Билигин иһимэ, улааттаххына төһө баҕарар иһээр-аһаар», — дииэн бэйэлэрэ программалыыр түгэннэрэ баар. Онон саамай алдыатар, бурдуулаах дьаһыны программирование быһыытынан оҕо психикатыгар «культурнайдык» иһэр дьон онорор эбиттэр.

Аан дойдуга биллэр хирург, академик Ф. Г. Углов чөл сиздээх олоҕу пропагандалыыр туһунан Санкт-Петербурга уонна атын 100-тэн тахса куораттарга «Центр здорового образа жизни» тэрийбит. Арыгыттан барыс киллэринэр, үп-харчы туһунан норуоту бүтүүнүн — оҕотугар тийэ арыгыһыт оноруон баҕарар дьон арыгылааһыны утары пропаганданы ытар киирнэр

ноҕос, уңуох ыарыһыларын эмтээт. Былырын сылдьан эмтэммит дьон истээт да: «ааспыт сырыыга туһаммыпыт» дииэн иккистээн кэлбиттэр.

Владимир Афанасьевич Москватааҕы Пириогов аатынан 2-с медицинскэй институту бүтэрбит. Хирурунан Горькай куоракка ананан 5 сыл үлэлээбит. Онон Саха сиригэр кэлэн Өлөөнгө 20 сыл хирурдаабыт, кылаабынай врач буола сылдьыбыт. 1985 с. Москватааҕы Илин медицина институтун бүтэрбит. 1986 сылтан Дьокуускайга олөхсуйан үлэни сылдьар. Кини этэр:

— Кырдык, сахалар арыгыга аһара ылларабит. Онон сылтаан олөхпүт-дьаһахпыт, сизрбит-майгыбыт сатарыйда. Билэрбинэн психобалыһаҕа сытааччылар 80 бырыһыаннара сахалар, хайыһыларга эмиэ сити курдук. Тоҕо арыгыга наһаа ыл-

ларабит диір буоллахха, маннайынан, организммыт «стерильнайа» бэрт. Арыгыга утарылаһар, бурдугун аччатар (нейтрализуйдуур) антителалар биһиэхэ олус аһыахтар. Иккиһинэн, ол аспыттан эмиэ тутулуктаах. Үйэлэр тухары эт, үүт аһы аһаан кэлбит омукут.

Атын омуктар астары — хортупуй, рис, бурдук астар, фрукталар, боростуодук быһаардахха, искэ киирэн буһар түмүктэригэр микрограммынан ааһыллар этиловай спирт үөскүүр уонна туту нейтраллизаторданан ууга кубулуйар. Сорохтор, албастаах содулар, этэллэр: «Биһиги иһэн-аһаан оҕолорбут иммунитеттанар буоллахтара», — дииэн. Онон үөһэ ааттаммыт үүнээйи астарын мэлдьи күннээҕи ас оҕостон аһыртан буолуон син, ону даһаны кырата 200-чэкэ сыллар истэригэр көлүнэлэр солбустарына. Онон чаастатык иһин түмүгэр оҕолорбутугар толорута суох (неполноценная), эчэйбит эрэ генына тиксэриэхпитин сөп. Аны баран эттэххэ, омуктары кытта тэҥнэ иһэн-аһаан олөх да кэхтэр кыахтаахпыт. Дьэ ол иһин эмтиир, өрөһүйэр сыаллаах улуустарынан сылдьан эмтиибит, тус бэйэбин президент Николаев дьонун кытта чөл олөх туһунан үлэлээ дииэн соруудахтаан ыһыпта. Сотору содук Үөһэ Бүлүүгэ барыахтааһын.

Эмтиир ньымама хайдаһый диір буоллахха, дьон сыһа өйдөбүлгө ылааран сыһа программаламмыттарын, өйдөрүн-санааларын психотерапевтичеккэй ньымаларынан ыраастыбын, көннөрөбүн. Аны туран, тымны, экстремальнай усулуобуйа оҕолор буоламмыт төбө, тоноһос тымныһарыттан сибээстээх национальнай ыарыһаахпыт — куруутун төбөбүт ылдыр, былыргылар ону «ана», ылдыр киһини «аннаах» дииэн ааттыыллар эбит. Ол иһин куруук напряженной сылдьабыт, арыгы истэхпитинэ давлениебит тахсаан буккуллабыт, өйбүт сүтэн хаалар, агрессивнай туруктанабыт. Дьэ ол иһин онно-манна түбэһэрбит элбэх. Шичко ньыматын биһирибин, дьон үчүгэй содук итэһэйэрэ буоллар — ити биһиһанар суолбут. Оҕолор испэт дьон буола улааталларын наадатыттан Шичко принцибин тутуһан оҕолор орду-

Дьон барыта энергияны космостан ылабыт, ону айылҕа күүһэ дииэн ааттыбыт, ол күүс тиксиитэ араас, күүстээх энергиялаах дьон эмчит буолаллар. Эмтиир күүһүн — айылҕа биэрбит күүһэ, тыл көмөтүнэн, өсө ордук санаа күүһүнэн эмтиибин, киһи санаата — саамай күүстээх.

Религия туһунан этэр эбит буоллахха, мин свержразум баарын итэһэйэбин, уопсайынан, маннайгы сахалар тангараны итэһэйэллэр эбит, онтон язгычскэй обрядтары : уоту уматыны, аһатыны хоту омуктартан ылыммыттар. Билэргит курдук, араас наука үлэһиттэрэ, физиктэр чинчийиллэринэн киһиэхэ психотроннай көмүскээ — «аура» — баар. Оннук көмүскэллээх киһи куһаҕан дьаллыкка, өйгө-санааҕа киирэн биэрбэт. Арыгы дьаллыгар ылларбыт дьон ауралара эчэйиллээх, онон туох-баар куһаҕаны дууһаларыгар хомуһа сылдьаллар, араас харана күүстэр уйаланаллар, оҕолорун салайтаран араас иэдэннээх быһыылары онороллор. Урукку өттүгэр дьон дууһаларын «абааһылар үүрүү» дииэн ааттаан тангара үлэһиттэрэ психотерапевтичеккэй сеанстарга майгыһын ньымалары туттан ыраастыыллар эбит.

Бүтөһиккэ, Нам дьонугар этэҥнэ буолун, сырдыкка талаһын, куккутун куоттарыман, сүргүтүн сүтэримэн, чөл, чөбдик ологу тутуһун дииэн баҕарыам этэ.

***
Мария Иннокентьевна Готовцева уонна Владимир Афанасьевич Григорьевка сүрдөөх интэриһинэйдик, ис хоһоонноохтук дьоннорун-сэргэлэрин туһунан ылдыһан туран кэпсээбиттэрин иһин махталбын тиздэбин.

Монголоиднай раса омуктара, ордук биһиги, хоту дойдун олохтоохтору алкогольга ылларымтыабытын аан дойдун барыта билэр, дьыҥа баран бэйэбит да билэбит, дьэ уонна тэбис тэҥнэ буола сагыһыбыт, бырааһынныкка «бырааһынныккаан» танкырайданабыт. Ол иһин да биһиги бэйэ туһунан чэпчэки сыһыаннаах, ырааһы көрбөт, өһөс омук быһыытынан сыналыһыллара буолуо.

Сыллата Саха сиригэр кэлэн ылдыһытыр биллиилээх академик Покровская куруутун телевидениенан бу Саха сиригэр тымныны усулуобуйа оҕолор дьонго арыгы, табах бурдугун сэрэтэр. Өсө бэлиэтээн турар, сорохтор, медицинаны билэр содулар арыгыны иһээһин хааны, тымыры холестеринтан ыраастыыр ньыма дииэн ааһалларын. Этиловай спирт, кырдык, растворитель буоларын быһыытынан сыаны суурайар. Ол гынан баран, алкоголь талбат — туһалаах дуу, туһата суох дуу. Инньэ гынан, киһи мэйиитин (мэйи, уңуох силиитин курдук, барыта сыаттан турар) истэхпит аайы суурайан иһэр эбит. Оттон холестеринтан, академик Покровская этэринэн, олөх боростуой, илиибит анныгар баар средство — чеснок — көмөлөһүү сөп эбит. Эбиитин кини ойоһос дьаһыта суох.

Билигин олөх араас өрүттэригэр оҕустары буола турар кэмигэр саатар биэр, бэйэбиттэн тутулуқтаах өттүттөн харыстаныахха, арыгыта суох бырааһынныктары тэрийиэххэ. Түбэ нэһилиэгин баһылыгын холобурун өйөөххө, оччоҕо иннибитигэр буолуон сөптөөх иэдэннэртэн чопчу куотунабыт диксэ сөп. Урут бара санаа этиллэр түгэнигэр: « Доруобай буол, уоннааһыта барыта баар буолуо», — диір эбит буоллахпытна, билигин: «Арыгыны эрэ иһимэ, уоннааһыта барыта баар буолуо — доруобуйа, үлэ-хамнас, дьол», — диірбит сөптөөх, билигин кэмгэ эпийэтиир буолла. Кырдык даһаны, оҕолорбут, кэскилбит туһунан кыра сизртибэ буолбатах дуо?

Л. МАРКОВА,
2 №-дээх Нам орто оскуолатын социальнай педагога

Программа ТВ с 8-20 по 14-ое января

8 января, понедельник

ОРТ

08.20 Новости
08.20 Фильм "Д'Артаньян и три мушкетера"
09.40 "Дисней-клуб": "Аладдин"
10.05 Пока все дома
10.45 Мультсериал "Незнайка на Луне"
11.10 "Ералаш"
11.25 Фильм "Золотое путешествие Синдбада"
13.10 Седьмое чувство
14.00 Звезды танца на ОРТ
15.00 Новости
15.15 "Дисней-клуб": "Чип и Дейл"
15.45 Юбилейный концерт "Прощай, двадцатый..."
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.20 "Пираты XX века"
18.45 Фильм "Красотка"
21.00 Время
21.40 Триллер "Хищник-2"
23.40 "Сидней и не только..."
00.10 Фильм "Колдунья"

РТР

Канал "Россия"
07.30 Мультфильмы
08.15 Фильм "Сказка о царе Салтане"
09.40 Доброе утро, страна!
10.30 "Аншлаг" и К
11.35 Фильм "Виват, гардемарини!"
14.00 Вести
14.20 Диалоги о животных
15.25 "Вокруг света"
16.25 "Два рояля"
17.25 Сам себе режиссер

Якутск

17.55 Программа передач
18.00 Дальний Восток
18.30 "Туннук" көрдөрөр: "Хомпуот"
18.50 "ТВ-Спорт"
19.30 Рождественская елка
Канал "Россия"
20.00 Вести
20.20 "Аншлаг" и К
21.30 Фильм "Рождественская мистерия"
23.10 "Звездная ночь" в Камергерском

3-я программа

Канал "Россия"
17.55 Боевик "Крестоносец"

9 января, вторник

ОРТ

06.00 Телеканал "Доброе утро"
09.00 Новости
09.15 "Воздушные замки". Сериал
10.15 Что? Где? Когда? 25 лет в эфире. Финал
12.00 Новости
12.15 Телеканал "Добрый день"
13.10 "Мушкетеры двадцать лет спустя"
14.30 "Возвращение Богоматери. Дело 1992 года"
15.00 Новости
15.20 Царь горы
15.45 "...До шестнадцати и старше"
16.20 Мультсериал "Покемон"
16.45 "Ералаш"
16.55 "Воздушные замки". Сериал
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
18.55 Человек и закон
19.40 Сериал "Скарлетт"
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Время
21.40 Фильм "Свадебный подарок"
23.10 Программа "Цивилизация"

23.40 Комедия "Баффи"

00.35 Ночные новости

РТР

Канал "Россия"
06.00, 07.00, 08.00, 09.00 Вести
06.15, 06.30, 07.50, 08.30 "Доброе утро, Россия!"
06.20 Семейные новости
06.30, 07.50, 08.30 "Доброе утро, Россия!"
06.50, 08.50 Городские новости
07.30 "Бюро вопросов, бюро ответов"
09.15 "Снеговик-почтовик". Мультфильм
09.35 "Телепузики"
10.00 "Мануэла". Телесериал
11.00 Вести
11.30 "Санта-Барбара". Телесериал
12.20 "Что хочет женщина"
13.00 Старая квартира
14.00 Вести
14.30 "Селеста". Телесериал
15.20 "Луиза Фернанда". Телесериал
16.15 "Том и Джерри". Мультсериал
16.25 "Друзья-II"
17.00 Вести

Якутск

17.30 Программа передач
17.35 Немного о Японии
18.05 Чурапчытаабы физкультура института
18.45 Видеозарисовка
18.55 "ТВ-Спорт"
19.15 "Лена-ТВ"
19.30 "Саха сирэ-Якутия"
19.50 Реклама

Канал "Россия"

20.00 Вести
20.30 Подробности
20.50 Фильм "Пираты"
23.00 Вести
23.30 "Мир сегодня II"
23.40 Сериал "Профиль убийцы"
00.35 Мужчина и женщина
3-я программа
Канал "Россия"
17.30 Фильм "Давид"
19.00 "История любви". Телесериал

10 января, среда

ОРТ

06.00 Телеканал "Доброе утро"
09.00 Новости
09.15 "Воздушные замки". Сериал
10.15 Сериал "Скарлетт"
11.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
11.45 "Ералаш"
12.00 Новости
12.15 Телеканал "Добрый день"
12.55 "Мушкетеры двадцать лет спустя"
14.20 Как это было
15.00 Новости
15.20 Зов джунглей
15.45 "...До шестнадцати и старше"
16.20 Мультсериал "Покемон"
16.45 "Ералаш"
16.55 "Воздушные замки". Сериал
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
18.55 Человек и закон
19.40 Сериал "Скарлетт"
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Время
21.50 Фильм "Куда приводят мечты"
23.55 "Виктор Цой. Посвящение. Кинопробы..."
00.40 Комедия "Баффи"
01.35 Ночные новости
РТР

Канал "Россия"

06.00, 07.00, 08.00, 09.00 Вести
06.15, 06.30, 08.40 "Доброе утро, Россия!"
06.20 Семейные новости
06.50, 08.50 Городские новости
07.30 "Бюро вопросов, бюро ответов"
07.50, 09.15 "Черным по белому"
08.30 Подробности
09.20 "Дежурная часть"
09.35 "Телепузики"
10.00 "Мануэла". Телесериал
11.00 Вести
11.30 "Санта-Барбара". Телесериал
12.20 "Что хочет женщина"
13.00 Старая квартира
14.00 Вести
14.30 "Селеста". Телесериал
15.15 "Луиза Фернанда". Телесериал
16.10 "Том и Джерри". Мультсериал
16.25 "Друзья-II"
17.00 Вести

Якутск

17.30 Программа передач
17.35 Обо уонна обо спордун сылыгар
17.45 2000 добрых дел
18.15 "Дальний Восток"
18.45 Кэм
19.15 Ыччат телеканала
19.30 "Саха сирэ-Якутия"
19.50 Реклама

Канал "Россия"

20.00 Вести
20.30 Подробности
20.50 Фильм "Пираты"
22.50 "Обовсем!"
23.00 Вести
23.30 "Мир сегодня II"
23.40 Сериал "Профиль убийцы"
00.30 Комедия "Не говорите даме "нет"
02.05 "Дежурная часть"
3-я программа
Канал "Россия"
17.30 Фильм "Давид"
19.00 "История любви". Телесериал

11 января, четверг

ОРТ

06.00 Телеканал "Доброе утро"
09.00 Новости
09.15 "Воздушные замки". Сериал
10.15 Сериал "Скарлетт"
11.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
11.45 "Ералаш"
12.00 Новости
12.15 Телеканал "Добрый день"
12.55 "Мушкетеры двадцать лет спустя"
14.20 Человек и закон
15.00 Новости
15.20 Программа "100%"
15.45 "...До шестнадцати и старше"
16.20 Мультсериал "Покемон"
16.45 "Ералаш"
16.55 "Воздушные замки". Сериал
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
18.55 Программа "Процесс"
19.40 Сериал "Скарлетт"
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Время
21.50 Комедия "Менялы"
23.35 Программа "Формула власти"
00.05 Комедия "Баффи"
01.00 Ночные новости
РТР
Канал "Россия"

06.00, 07.00, 08.00, 09.00 Вести
06.15, 06.30, 08.40 "Доброе утро, Россия!"
06.20 Семейные новости
06.50, 08.50 Городские новости
07.30 "Бюро вопросов, бюро ответов"
07.50, 09.15 "Черным по белому"
08.30 Вестник таможи
09.20 "Дежурная часть"
09.35 "Телепузики"
10.00 "Мануэла". Телесериал
11.00 Вести
11.30 "Санта-Барбара". Телесериал
12.20 "Что хочет женщина"
13.00 Старая квартира
14.00 Вести
14.30 "Селеста". Телесериал
15.20 "Луиза Фернанда". Телесериал
16.10 "Том и Джерри". Мультсериал
16.25 "Друзья-II"
17.00 Вести

Якутск

17.30 Программа передач
17.35 Концерт
17.55 Экономика и жизнь
18.15 Молодежный ТелеКанал
18.35 "62-я параллель"
19.05 "Век уходящий - веку грядущему"
19.30 "Саха сирэ-Якутия"
19.50 Реклама

Канал "Россия"

20.00 Вести
20.30 Подробности
20.50 Фильм "Пираты"
22.45 "Обовсем!"
23.00 Вести
23.30 "Мир сегодня II"
23.40 Сериал "Профиль убийцы"
00.35 "Дежурная часть"
00.45 Горячая десятка
3-я программа
Канал "Россия"
17.30 Фильм "Соломон"
19.00 "История любви". Телесериал

12 января, пятница

ОРТ

06.00 Телеканал "Доброе утро"
09.00 Новости
09.15 "Воздушные замки". Сериал
10.15 Сериал "Скарлетт"
11.15 Сериал "Все путешествия команды Кусто"
11.45 "Ералаш"
12.00 Новости
12.15 Телеканал "Добрый день"
12.40 "Мушкетеры двадцать лет спустя"
14.25 "Смехопанорама"
15.00 Новости
15.20 Фильм "Чингачгук Большой змей"
16.40 "Ералаш"
16.55 "Воздушные замки". Сериал
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.15 "С легким паром!"
19.00 "Предатели в милицеских погонах. Дело 2000 года"
19.40 Поле чудес
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Время
21.55 Комедия "Этот безумный, безумный, безумный мир"
00.40 Ночные новости
00.55 Мелодрама "Женщина для всех"
РТР
Канал "Россия"
06.00, 07.00, 08.00, 09.00 Вести

06.15, 06.30, 08.40 "Доброе утро, Россия!"
06.20 Семейные новости
06.50, 08.50 Городские новости
07.30 "Бюро вопросов, бюро ответов"
07.50, 09.15 "Черным по белому"
08.30 "Тысяча и один день"
09.20 "Дежурная часть"
09.35 "Телепузики"
10.00 "Мануэла". Телесериал
11.00 Вести
11.30 "Санта-Барбара". Телесериал
12.20 "Что хочет женщина"
13.00 Старая квартира
14.00 Вести
14.30 "Селеста". Телесериал
15.20 "Луиза Фернанда". Телесериал
16.15 "Том и Джерри". Мультсериал
16.25 "Друзья-II"
17.00 Вести

Якутск

17.30 Программа передач
17.35 "Лик"
18.05 "Геван". Строганина, строганина...
18.20 "Чөл олох тускула". АһаБас эфир.
18.50 "Добрый вечер, Якутск!"
19.30 "Саха сирэ-Якутия"
19.50 Реклама
Канал "Россия"
20.00 Вести
20.30 Подробности
20.50 Фильм "Пираты"
22.50 Комедия "Личная жизнь королевы"
00.10 "Записки нетрезвого человека..."
01.05 "Дежурная часть"

3-я программа

Канал "Россия"

17.30 Фильм "Соломон"
19.00 "История любви". Телесериал

13 января, суббота

ОРТ

08.00 Новости
08.20 Программа "100%"
08.47 Мультсеанс
09.00 Комедия "Альф"
09.30 В мире животных
10.10 Смак
10.30 "Смехопанорама"
11.05 Комедия "Легкая жизнь"
12.55 Седьмое чувство
13.35 "Играй, гармонь любимая!"
14.05 Здоровье
14.45 История одного шедевра
15.00 Новости
15.10 Сериал "Китайский городской"
16.05 "Дисней клуб": "Утиные истории"
16.35 Вкусные истории
16.45 "Чтобы помнили..."
17.25 Женские истории
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.15 Новогодние приключения "Ускоренной помощи"
19.00 "Ералаш"
19.10 "Коломбо отправляется в колледж"
21.00 Время
21.40 Комедия "Один дома-2"
23.55 Фильм "Формула любви"
РТР
Канал "Россия"
07.30 "Диалоги о рыбалке"
07.55 Фильм "Черная курица, или Подземные жители"
09.10 "Золотой ключ"
09.30 "Телепузики"
10.00 "Доброе утро, страна!"
10.45 "Сто к одному"
11.30 Сам себе режиссер

12.00 "Каламбур"
12.30 "Почта РТР"
13.00 "Комиссар Рекс"
14.00 Вести
14.20 Комедия "Семья напрокат"
16.00 "Международная панорама"
17.00 "Пресс-клуб"

Якутск

18.00 Программа передач
18.10 7 дней столицы
18.20 Программа корпункта НВК "Саха" в Москве
18.35 "21-с;йэ5э - эрэллэ-эхтик"
19.15 "Лена-ТВ"

Канал "Россия"

20.00 Вести
20.20 "Городок"
21.00 Аншлаг. "Старый Новый Год"
23.45 Комедия "Новый Одеон"

3-я программа

Канал "Россия"

18.00 Моя семья
19.00 Сериал "Затерянный мир"

14 января, воскресенье

ОРТ

07.45 Слово пастыря
08.00 Новости
08.15 Армейский магазин
08.55 "Дисней-клуб": "Аладдин"
09.20 Утренняя звезда
10.10 "Непутевые заметки"
10.30 Пока все дома
11.10 "КВН-2000"
13.15 "Охота на Покемона"
13.40 Клуб путешественников
14.20 "Эх, Селена!"
15.00 Новости
15.10 Сериал "Китайский городской"
16.05 "Дисней клуб": "Чип и Дейл"

16.35 Умницы и умники

17.05 Живая природа
18.00 Вечерние новости (с сурдопереводом)
18.20 "Ералаш"
18.25 Комедия "Королева бензоколонки"
20.00 Фильм "Водный мир"
22.30 Вермена
23.45 "Пираты XX века"

РТР

Канал "Россия"
07.30 "Три орешка для Золушки"
08.55 Русское лото

Якутск

09.35 Программа передач
09.40 "Т;н;к"
10.05 "Баллада о времени"
10.55 "Сардаана"
11.25 "Бизончик"

Канал "Россия"

11.55 "Городок"
12.25 Федерация
13.10 Парламентский час
14.00 Вести
14.20 Диалоги о животных
15.20 "Вокруг света"
16.15 "Два рояля"
17.10 Сам себе режиссер
17.45 Комедия "Безумный день монтера"
18.55 Фильм "Бальзак. История страсти"
22.20 Комедия "Жених из Майами"
00.00 "Зеркало"
01.20 Музыкальная программа

3-я программа

Канал "Россия"

09.35 "ТВ БИНГО ШОУ"
10.30 "Доброе утро, страна!"
11.00 "Аншлаг" и К.

Ахсынньы 3-10 чыыһаларыгар инбэлииттэр Бүтүн аан дойдутаагы «Миң сүрээм нонгү аан дойдукөстөр» диян девизтээх нэдиэлэлэрэ буолан ааста.

Бийиги, 1 Хомуस्ताах нэһилиэгин инбэлииттэрэ бэйэбит кыахпытнан бу нэдиэлэ иһинэн улууус былааннаабыт дьыалаларыгар кытынныбыт.

Ол курдук ахсынньы 5 күнүгэр улууус киинигэр «Сарданга» кинотеатрга ыгытылыбыт оҕолор оҕоһуктарын быыстапкаларыгар уонна күрэхтэһиһилэригэр 4 оҕо кытынна. 6 кылаас үөрэнээччтэ Алексеев Аркадий уруһуһа, оҕоһута 3 бириэстээх миэстэ, 2 кылаас үөрэнээччтэ Дальбинов Булат уруһуһа биһирэбил бириэскэ тигистилэр. Ол түмүгэр 3 оҕобут Дьокуускайга кирээн Нуучча театрыгар спектакль көрөн, оонньуулардаах автоматтарга дуоһуһа оонньоон, сыһынанан кэлдилэр. Былырынҕы фестииваль лауреата 8 кылаас үөрэнээччтэ Охлопкова Алена улууус делегациятын кытта Горнайга баран кэллэ.

8-с чыыһылааҕа нэһилиэк сыһынаһын киинигэр мунньустан декадабытын түмүктүүр күнү ыыттыбыт. Манна дьаһалтаттан социальная харалта үлэһитэ Анна Николаевна Панаева эҕэрдэлээн эттэ уонна баҕа санааларын тирэртэ. Улууус мунньаһын депутата,

УМНУБАТТАРЫГАР ЭРЭЛЛЭЭХПИТ

нэһилиэк инбэлиит оҕолорун төрөспүттэрин комитетын председателэ Лидия Васильевна Алексеева «Мария» маҕаһын директора Гаврил Гаврильевич Шарапов бэлэмнээбит бэлэхтэрин 10 оҕо туттарда. Маны таһынан нэһилиэк кырдыаастарын сэбиэтэ (председатель Роман Романович Леонтьев) 4 кырдыааска, ол иһингэр интернат дьиэҕэ олоһор А. С. Рыкуновка 300 солк. бордодууктанан көмө оҕордо. Дьахталлар сэбиэтэрин председателэ Т. А. Березкина 2 киһиэхэ, ветчаастак 5 киһиэхэ, УлусПО 1 Хомуस्ताахтары маҕаһына 3 киһиэхэ, оҕо саада 1, оскуола коллектива (профком председателэ Ф. И. Новгородов) 1 киһиэхэ, оскуола оҕолорун аатыттан (М. Е.Новгородова) 8 оҕо бэлэхтэрин анаатылар. Урдүкү кылаас оҕолорун «Лидер» түмсүүтэ 1 оҕо сыл аһара «Кэскил» хаһыакка сурутууну босхо биэрдиэр. Олохтоох дьаһалта харчынан, транспорһунан, бензининэн көмөлөстө. Икки күн баанһык босхо үлэлээтэ. Инбэлииттэр обществоларыгар 5 сыл председателинан

кыһамныһаахтык үлэлээбит Л. В. Борисоваҕа дьаһалта, общество аатыттан сэмэй бэлэх туттарылынна. Музыкальнай оскуола директора В. Ф. Орлов көүлээһининэн ырыа-тойук, үңкүү-битии көхтөөхтүк барда. В. Ф. Орлов нэдиэлэҕэ биридэ инбэлииттэри уонна инбэлиит оҕолору ким баҕалааһы музыкальнай инструменһа босхо дьарыктыахпыт диэбитин сэһээрэ, биһирии иһиттибит. Кыһалнааһына дьоҕус духовой оркестр да тэрриллэн сөп диэтэ.

Бу киһиэхэ ирээ-хоро кэпсэтэн, эҕэрдээн, иһники былааннары торумнаан дьэиэбитигэр тарҕастыбыт.

Олохтоох дьаһалтаҕа, спонсордарытыгар, күүс-көмө буолбут дьоммутугар, тэрилтэлэргэ, түмсүүлэргэ барҕа махталбытын тиэрдибит. Иһникитин да кыаммакка, кыһаллаһаахха күүс-көмө буола турун. Саҕа үйэҕэ дьолу-соргуну баҕарабыт!

Ф. СОЛОВЬЕВ,
инбэлииттэр
обществолары
председателэ

ЫЧЧАТТАР ОРТОЛОГУГАР ВОЛЕЙБОЛГА КӨӨӨ СЫЛДЫАР КУБОК ИҞИН КҮРЭХТЭҞИИ БАЛАҞЫАННЬАТА:

Сыла, соруга: чөл олох иһин ыччаты уонна нэһилиэнньэ ортотугар спорду пропагандалааһын.

Миэстэтэ: Хамаатта спортзала
Биридэмэтэ: тохсунньу 27-28 күннэрэ

Хамаанда састааба: 4x2 (4 эр киһи, 2 дьахтар)

Саастара: 1970 сылга диэри төрүүх (паспордарын илдэ кэллэллэр)

Наҕараадалааһын: грамоталар, кубок (1 миэстэҕэ кубок, грамота, 2,3 миэстэлэргэ медаль, грамота)

Тэрийэр комиссия ыччат отдела, судейскай коллегия

КИИҞИГЭ КИИРЭН ЭМТЭННИМ

Партизан учаастактаағы балыһатыгар кырдыаастарга анаан реабилитационнай киини үлэлэтэн улууус, нэһилиэк дьаһалталара, киин балыһа салалтата, саастарын үтүөтүн күүстээх үлэҕэ анаан доруобуйаларын сүтэрбит аҕам дьонго туһалаах бэлэҕи оҕорбуттар.

Реабилитационнай киин аһылыгытыгар улууус ветераннарын сэбиэтин председателэ М. В. Петрова, социальная харалта управлениетын салайааччыта А. И. Сивцева кылааттарын киллэрбиттэрэ.

Миң бальдыаммын киингэ киирон эмтэнним. Дьоҕус коллективы 43 сыл доруобуйа харыстабылыгар үлэлээбит Е. А. Кондакова салайар. Киини ыйытынан-кэрдиитинэн ыарыһағы эмтээһингэ медсестралар Р. И. Яковлева, М. Г. Халдеева, М. И. Протопопова о. д. а. кыһамны-

ыларын, билиилэрин-көрүүлэрин ууран үлэлииллэр. Повар О. В. Чупрова эгэлгэ аһы астаан кырдыаастар махталларын ыһыан ылар. Балыһаны Л. Я. Колесова, А. К. Аргунова сото-сууһа, хомуйа сылдыаллар. Ол да иһин манна өрүү ыраас, барыта оннугар.

Реабилитационнай киингэ эмтэнэ, сыһына киирбит кырдыаастар өйдүүн-санаалыын чэпчээтибит. Ыларыбыт мүлүрүйбүт курдук буолла.

Бу абыраллаах эмп тэрилтэтигэр чэбдигирэр аҕам саастаах дьон киин бары үлэһиттэригэр махтал истиг тыллартын этэбит. Саҕа үйэҕэ үтүө доруобуйаны, үлэлэригэр ситиһиһилэри, дьоллоох уһун үйэни баҕарабыт!

М. ПОПОВА,
цэ, тыһыл ветерана

Спорт - дьулуур, спорт - тулуур

ПАРТИЗАН ТИРИИ БЭРЧЭЭККЭЛЭЭХ УОЛАТТАРА

Партизан нэһилиэгэр бокска спорт маастара, ветерана, Саха сирин тодус төгүллээх чемпиона, Дальнай Восток уонна Сибирь күрэхтэһиһиннэригэр призера Васильев В. В. 1997 сыллаахтан бэйэтин тэрийиитинэн-көбүлээһининэн, төрөөбүт-үөскээбит дойдутугар, үөрэммит Партизан орто оскуолатыгар бокска филиалы аһан, оскуола оҕолорун дьарыктаан, үөрэтэн барбыта.

Киини көмөлөһөөччүтүнэн бокска тренери этэрүгэр Бережнев үлэлээбитэ киингэр үөрэппит, эрчийбит оҕолоро улууска, республика уонна республика тас өттүгэр улахан чарылхай ситиһиһилэммиттэрэ. Оҕо уонна оҕо спордун сыһын бастыҥ спортсменнарынан буолбуттара.

Сысолятин Дима (7 кыл.) оҕолорго улууус чемпиона, үөрэнээччилэргэ республика үс төгүллээх чемпиона, Амурдаағы Комсомольскай куорат, Дальнай Восток зональнай күрэхтэһиһиннэригэр III призера

уонна Туапсе куоракка буолбут Россия чемпионатын кыттыһылааҕа.

Романов Вадим (7 кыл.) бири саастыһаахтарыгар улууус чемпиона, В. Васильев бириһингэр ыгытылыбыт республиканскай турнир чемпиона, Хагалас улуһун 11 Жемковка республиканскай турнир чемпиона.

Колесов Вани (6 кыл.) оҕолорго улууус чемпиона, спорт маастара В. Васильев бириһингэр ыгытылыбыт республиканскай турнир чемпиона.

Подоксенов Вани (5 кыл.) республиканскай турнир призера, В. Васильев бириһингэр ыгытылыбыт республиканскай турнир кыайыһылааҕа, Майтаағы, Дьокуускай куораттаағы турнирдар чемпионнара.

Зырянов Гриша (11 кыл.) улуус уонна В. Васильев бириһингэр ыгытылыбыт республиканскай турнир кыайыһылааҕа, республика элбэх күрэхтэһиһилэриннэригэр.

Ким Андрей (10 кыл.) оҕолорго

улууус уонна республика призера.

Ядрев Степа (8 кыл.) республика призера

Халдеев Илья (8 кыл.) үөрэнээччилэргэ республика призера уонна чемпиона.

Кэлэр саҕа дьыһынан бу ааттаммыт 8 оҕо 2001 с. саҕа дьыһылаах супер подароктарын иһин оҕолор тренердэрэ манһык дьонго махтанар: «Сэкир» (сал. Парников А. Н.), «Кырдал» (сал. Яковлев И. В.), «Урдэл» (сал. Зырянов Е. Г.), «Күөнэх» (сал. Баишев В. П.) бааһынай хаһаайыстыбаларыгар, Партизан нэһилиэгин дьаһалтатыгар (Алексеев В. Г.), пекарня-маҕаһына салалтатыгар, коммерческай «Голд» маҕаһыныга (дир. Протопопов П. Е.) уола.

Билигин бокс Партизаннаағы филиалыгар Дмитрий Бережнев тренери дири. Киинэхэ үлэтигэр ситиһиһилэри баҕарабыт.

В. КОЛЕСОВ, Партизан

Оҕо уонна оҕо спордун сыһыгар

СПОРТСМЕННАР ЧИЭСТЭННИЛЭР

Ахсынньы 16 күнүгэр Үөдэйгэ олохтоох дьаһалта, оскуола салалтата уонна «Эрчим» спортклубу тэрийиһилэринэн Оҕо уонна оҕо спордун сыһын түмүктүүр спортивнай биэчэр оскуолаҕа ыгытылынна.

Биллэрин курдук, Үөдэйтэн бийиги республикабытыгар киингик биллибит бэрт үгүс спортсменнар тахсыбыттар. Ол курдук ССРС тустууга 3 миэстэлээх призера, аан дойдутаағы кылаастаах спорт маастара Иннокентий Зырянов, саха-лартан ССРС сэбиллэннээх күүстэрин бастаҕы чемпиона Максим Тихонов, чэпчэки атлетикаҕа ветераннарга Россия, КГТ чемпиона Иннокентий Яковлев, кик-боксингга Европа вице-чемпиона, аан дойдутаағы кылаастаах спорт маастара Уйусхаан Барашков, саха национальнай спордун 3 көрүнгэр чемпио, Саха Республикаһын спордун маастара Юрий Эверстов уо. да.

Бу күн бэйэлэрин бырааттары, балыстарын эҕэрдэли, кэс тыллартын этэ кэлиһилэр: СР спордун маастара, сүүрүүгэ республика хас да төгүллээх чемпиона Семен Охлопков, бокска республика хас да төгүллээх чемпиона, спорт мааста-

рыгар кандидат Петр Яковлев, республика күүстээх хайыһардыта, спорт маастарыгар кандидат Виктор Рожин, улууус дэгиттер спортсмена, спортивнай ориентированиһа спорт маастарыгар кандидат Семен Эверстов, волейболга «СахаВА» киин зонатын 1999 с. чемпионнара Трофим Яковлев капитанаах Үөдэй волейболга эр дьонун хамаандата уо. да.

Биэчэргэ ыалдыгтары эҕэрдэлээн оскуола директора А. И. Барашков Үөдэй нэһилиэгэр спорт сайдыһытын сийилии кэпсээн диригис хоһоонноох тыл эттэ.

Түгэниэн туһанан, Үөдэй нэһилиэгэр спорт сайдыһытыгар улахан үлэни, хамсааһыны учууталбыт Анатолий Иванович Барашков оҕорбутун аһынан туран бэлиэтибит уонна барҕа махтал тыллартын тиэрдибит.

Нэһилиэк баһылыга М. Д. Соловьев оҕо саас уонна оҕо спордун сыһыгар ыгытылыбыт мероприятиелары аһыһымытын бэлиэтээтэ уонна нэһилиэк үлэтин республикаҕа, улууска чиэстээхтик көмүскээбит 10 бастыҥ оҕо бириэмийэлэри туттарда, оскуолаҕа спортивнара

ылалларыгар харчы анаабытын иһитиннэрдэ. Бу сыл нэһилиэк олохтоохторун күүһүнэн тренажернай саала тутулан оҕолорго бэртээхэй бэлэх буолла. Бу тутууга дьаныардаахтык үлэлээбит 9 киһиэхэ харчынан бириэмийэни дохсун ыгыс таһыны ортотугар туттарда.

Оскуола иһингэр ыгытылыбыт күрэхтэһиһилэр түмүктэринэн кыайыһылаахтарга бириэстэри физкультура учуутала Е. Н. Неустроева уонна ыалдыттар туттардылар.

2000 сыл бастыҥ спортсменын үрдүк аатын оскуола бийыһыгы выпускниктара Леонид Зырянов уонна Катя Неустроева ыллылар. Сыл бастыҥ спортсменнар «Хоту» производственной кооператив директара Виктор Рожин 3 ыйдаах сибинньэ оҕотун туттарытын дьон сэргии иһиттиһэр.

Ол кэһинитэн ырыа-тойук ортоугар ыалдыттарыт оҕолор сэмэй ситиһиһилэрин истэн аһыһымыттарын этэн туран, Үөдэйбит үрдүк аатын өссө да ааттата туралларыгар бэйэлэрин кэс тыллартын этэн тарҕастылар.

Иннокентий ЗЫРЯНОВ,
Үөдэй

БИЛЭРИИЛЭР-РЕКЛАМА

Срочно продается однокомнатная приватизированная квартира с. Намцы.

Обращаться по телефону 26-2-40

<p>Табаарыспыт, биридэ үөрэммит доборбут ОКОЕВОВ Кеша</p> <p>өлбүтүнэн кэргэнигэр, оҕолоругар, эдьиниһитигэр, убайдарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Табаарыстара, биридэ үөрэммит оҕолоро</p>	<p>Убаастыыр балыбытыгар Марияҕа, күтүөлүгүгэр Владимирга, ийэтигэр, абатыгар уоллара, биридэ төрөөбүттэригэр бырааттара, убайдара</p> <p>ГОГОЛЕВ Юра</p> <p>үлүнүк ыалдыан күн сириттан барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Гаврильевтар, Дьяконовтар, Аверьяновтар, Парниковтар, Пестреваттар</p>
<p>Нам 1 №-дээх политехническай орто оскуолатын администрацията, профкома биридэ үлэһилэр коллегиятыгар Чычахов Александр Александровичка тапталлаах убайа Сунтаар олохтооҕо</p> <p>ЧЫЧАХОВ Анатолий Александрович</p> <p>ыарахан ыарыһтан күн сириттан туораабытынан дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Нам 1 №-дээх политехническай оскуолатын администрацията, профкома</p>	<p>Күндү табаарыспыт, биридэ үөскээбит, үөрэммит доборбут</p> <p>ЮРА</p> <p>үлүн ыарахан ыарыһтан эдэр сааһыгар өлбүтүнэн кэргэнигэр Туйаараҕа, оҕотугар Айтаба, чүгас аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Хатыҥ Арыс оскуолатын 1986 с. выпускниктара</p>
<p>Күндүтүк саныыр доборбут ГОГОЛЕВ Юрий Алексеевич</p> <p>бу дьыл ахсынньы 30 күнүгэр ыарахан ыарыһтан быстыһытынэн кэргэнигэр Туйаара, кыһыгар Айталыга, аймактарыгар, билэр дьоммутугар дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Биридэ үөрэммиттэрэ</p>	<p>Күндүтүк саныыр табаарыспыт ЮРА</p> <p>үлүн ыарахан ыарыһтан өлбүтүнэн кэргэнигэр Туйаараҕа, оҕотугар Айтаба, биридэ төрөөбүттэригэр, Алпааныга олоһор эдьиндэригэр дириг кутурбаммытын тиэрдибит.</p> <p>Кирилиннар дьэ кэргэттэрэ</p>

РЕДАКТОР В.Г.КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛААР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретарият) — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; “НАМ” ТРК — 21632; редакционной издательской система — 21141

Тэрийиэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Нам улуһун дьаһалтата, редакция коллектива. Маастабыл информация средствтарын туһунан РФ Сокуоннарын туһунууну хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бөчөөккө Госкомитетын СР региональной управлениетыгар регистрацияламмыт нүмэра — 01085.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэһитин, дьэиэит аадырыһын чопчу ыйыҥ.

Автор этэрэ хаһыат санаатыһын мэлдьи биир буолбат.

“ЭНСИЭЛИ” - Нам улуһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай ул. 1.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талыһына уонна таһыһына “Энсиэли” хаһыат редакционной-издательскай систематыгар.

Хаһыат Дьокуускайга “Сахаполиграфиздат” НИПК бөчөөттэниэ, Орджоникидзе ул. 38.

Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бөчөөт. лисс. **Индексэ — 54889.** Тираһа — 2456

Бөчөөккэ или баттанна — 12:00 ч.5.01. 2001

Сакааһын №-рө — 2